

АНОТАЦІЯ

Костюк Ю. М. Суспільно-політичний неолексикон української інтернет-комунікації у формально-семантичному та соціонормативному аспектах. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 035 Філологія. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2021.

Дисертаційну роботу присвячено суспільно-політичному неолексикону української інтернет-комунікації на синхронному зрізі 2014–2019 років. Виконано інтегральний аналіз семантичних, формальних і соціонормативних аспектів нових суспільно-політичних номінацій, з'ясовано особливості їх функціонування у мові інтернет-видань і соціальних мереж.

Наукова новизна дисертаційної праці полягає в тому, що уперше в лінгвоукраїністиці вмотивовано необхідність аналізу суспільно-політичного неолексикону у період гібридної війни; увиразнено роль інтернет-комунікації як майданчика для апробації новотворів, неосемантів і неозапозичень; реалізовано авторський алгоритм інтегрального аналізу суспільно-політичного неолексикону, що передбачає, з одного боку, урахування семантичних, формальних і соціонормативних ознак лексичних одиниць, а з іншого – специфіки сучасної інтернет-комунікації; доведено потужне функційне навантаження негативних суспільно-політичних одиниць, що слугують індикатором поляризації українського соціуму. Практична цінність роботи полягає в тому, що зібрані матеріали слугуватимуть поповненню й укладанню лексикографічних праць, уточненню критеріїв соціонормативної оцінки новотворів і запозичень, використанню автоматичних фільтрів для ідентифікації мови ворожнечі в інтернет-комунікації.

У процесі дослідження узагальнено доробок українських та зарубіжних мовознавців у сфері лексикологічних досліджень політичної комунікації,

виконаних у структурній і антропологічній парадигмах. З'ясовано особливості дискурсивного, когнітивного і риторичного підходів у політичній лінгвістиці, студій тоталітарної мови й політичної метафори.

Визначено зміст і категорійні ознаки поняття «суспільно-політичний неолексикон». Охарактеризовано його статус у лексико-семантичній підсистемі мови, наявність ідеологічного компонента у семантичному наповненні, стилістичну стратифікацію, сферу функціонування й актуальність позначуваних понять.

Окреслено специфіку вивчення інтернет-комунікації як гетерогенного явища під впливом соціальних, комунікативних і технічних параметрів онлайн-середовища, жанру і мовної особистості користувача. Проаналізовано інтернет-видання й соціальні мережі як два види мультижанрових платформ із різними принципами передавання інформації, де виявляються суперрізноманіття і мультимодальність мови комп'ютерно опосередкованого спілкування. Каталізатором негативних соціальних процесів в інтернет-комунікації виступають гібридна агресія, політика постправди, фейкові новини й інформаційні бульбашки.

Розроблено алгоритм інтегрального дослідження суспільно-політичного неолексикону української інтернет-комунікації. Розв'язано низку етичних і методологічних проблем: потребу анонімізації цитувань ілюстративного матеріалу задля захисту персональних даних інтернет-користувачів; відсіювання мовного матеріалу, продукованого ботами або тролерами; можливість залучення платформи Google Trends для вивчення лексичних інновацій та їх варіантності.

Виокремлено у складі сучасного суспільно-політичного неолексикону п'ять тематичних груп: «Суспільство. Держава», «Політика», «Право», «Економіка», «Військова справа». Вироблено багаторівневу модель семантичної стратифікації цього кластера: тематична група – тематична підгрупа – тематична мікрогрупа. З'ясовано, що у зв'язку з окупацією Криму, збройним конфліктом на Донбасі та загрозою повномасштабного воєнного

вторгнення в інтернет-комунікації активізувалася лексика тематичної групи «Військова справа».

Проаналізовано формальні ознаки нових суспільно-політичних номінацій, виокремлено слова, які виникли за типовими для національної мови способами словотвору, іншомовні запозичення, багатокomпонентні лексичні одиниці. Серед афіксальних різновидів домінує суфіксальний. Найчастіше суфіксальні форманти використані для деривації номінацій осіб за політичними поглядами чи соціальною роллю, абстрактних назв політичних та світоглядних концепцій, явищ та процесів суспільного життя. Також аналізований період відображає творення й функціонування фемінитивів із суспільно-політичною семантикою. Зросла продуктивність префіксального способу. Префіксально-суфіксальний та безафіксний способи деривації у суспільно політичній лексиці непродуктивні.

Основоскладання, основоскладання з нуль-суфіксацією, аббревіації та контамінації активно поповнюють суспільно-політичний неолексикон. Композити не тільки називають нові феномени суспільно-політичного життя, а й дають їм оцінку. Складні слова з просторічними, жаргонними і пейоративними компонентами представлені в інтернет-комунікації нерівномірно: мережеві ЗМІ уникають надто експресивних одиниць з елементами мови ворожнечі. Словоскладання у суспільно-політичній лексиці не продуктивне. Попри дискусійний статус контамінації, в інтернет-комунікації наявні породжені таким способом новотвори. Асоціації мовців спираються на просторічні та пейоративні елементи, а об'єктом іронії є політичні діячі, самопроголошені республіки і негативні явища суспільно-політичного життя.

Встановлено, що поява неосемантів детермінована розширенням синтагматичних (сполучуваність, частотність) і парадигматичних (синонімія, антонімія) зв'язків. Здебільшого неосеманти виникають унаслідок метафоризації та усистемнювання її результатів, рідше – метонімізації чи запозичення з інших мов. Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення представлений у суспільно-політичних неологізмах лише чотирма похідними одиницями, тому непродуктивний для цього розряду лексики.

Аналіз суспільно-політичних неозапозичень продемонстрував, що вони входять в українську мову шляхом транскрибування, транслітерації, калькування і здебільшого відображають багатоманітність реалій життя соціуму в різних країнах світу. В окремих випадках відбувається модифікація їх семантики (найчастіше метафоризація значень).

Зауважено, що в складі суспільно-політичної лексики зафіксовано прості та складні багатокомпонентні номінації. Найпродуктивнішою моделлю двокомпонентних номенів є атрибутивна – «прикметник + іменник». Складні словосполучення утворені за вісьмома різними моделями.

Соціонормативні ознаки суспільно-політичних неолексем висвітлено через варіантність номінацій, зокрема співвідношення питомого і запозиченого у цьому тематичному кластері. Увиразнено, що графічна і фонематична варіантність виникає внаслідок паралельного входження лексеми шляхом транслітерації і транскрибування або неусталеної традиції передавання певних буквосполучень. Якщо транслітерація продуктивна для інтернаціональних запозичень з латинським чи грецьким походженням або морфемною структурою, то для засвоєння англійців краще підходить транскрибування. Частина суспільно-політичних неозапозичень має українські відповідники.

Визначено, що в аналізований період в інтернет-комунікації активно функціують й емоційно нейтральні, і стилістично забарвлені неолексеми. Образний потенціал реалізують пропріальні одиниці, зокрема антропоніми й аббревіатури. В інтернет-виданнях і соціальних мережах зростає кількість лексем сленгового і жаргонного походження. Додатковим джерелом експресивізації суспільно-політичної комунікації у 2014–2019 рр. виступає масова культура. Також у суспільно-політичному контенті зафіксовано моду на полікодовість комунікації.

Обґрунтовано, що інформаційна війна зумовила наповнення інтернет-комунікації ідеологічно конотованою неолексикою. Суспільно-політичний неолексикон інтернет-комунікації слугує маркером поляризації українського соціуму. Додатковим фактором поляризації стала гібридна агресія: лексичні

інновації використовуються у техніках гібридного впливу. Ідентифіковано механізми проникнення в українську мову російських ідеологем. Такі одиниці зазнають відторгнення, віддзеркалення, засвоєння або ігнорування. Оскільки використання чужорідних ідеологем для самоназивання зміцнює російську пропаганду й посилює внутрішню поляризацію українського суспільства, рекомендовано мінімізувати їхню кількість у мові інтернет-комунікації.

Зроблено висновок, що інтегральний аналіз суспільно-політичного неолексикону дає змогу простежити реалізацію семантичних, формальних і соціонормативних ознак лексичних одиниць у сучасній інтернет-комунікації з урахуванням специфіки появи і функціонування новотворів, неосемантів і неозапозичень у суспільно-політичному контенті інтернет-видань і соціальних мереж. Семантична стратифікація, продуктивність словотворення і запозичення, а також функційне навантаження одиниць досліджуваного кластеру перебувають у тісному зв'язку з тенденціями суспільного життя, впливами нових технологій та реаліями гібридної війни.

Зазначено, що узагальнення надаються до застосування у вивченні інших тематичних сегментів словникового складу, а також можуть стати підґрунтям для подальшого аналізу комунікативних практик українських користувачів соціальних мереж у контексті інформаційної агресії та гібридної війни.

Ключові слова: лексикологія, стилістика, суспільно-політична лексика, неолексикон, неологізми, новотвори, неосеманти, неозапозичення, інтернет-комунікація, мова інтернет-видань, мова соціальних мереж, тематичні групи, суспільно-політичний контент, гібридна війна.

SUMMARY

Kostiuk Yuliia. New Socio-Political Vocabulary in Ukrainian Internet Communication: Formal, Semantic, and Socio-Normative Aspects. Qualifying research work on the rights of the manuscript.

Thesis for a scientific degree Doctor of Philosophy in Humanities, specialty 035 Philology. Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil, 2021.

The dissertation is devoted to the new socio-political neolexicon in Ukrainian internet communication on the synchronous cut of 2014–2019. It conducts the integral analysis of semantic, formal and socio-normative aspects of the new socio-political nominations, and clarifies their functioning peculiarities in the language of online media and social networks.

The thesis scientific relevance is due to the first attempt in Ukrainian linguistics to provide evidence for the necessity of socio-political neolexicon permanent analysis in terms of hybrid warfare; emphasize the role of internet-communication as a platform for proper neologisms, neosemantisms, and new loanwords trial; implement the author's socio-political neolexicon integrated analysis algorithm which allows to take into account the semantic, formal, and socio-normative features of lexical units, on the one hand, and the modern internet-communication specifics, on the other hand; prove the powerful functional load of new socio-political units with negative evaluative components that serve as an indicator of the Ukrainian society polarization. The practical value of the work is that the collected materials will serve to supplement and compile lexicographical works, clarify the criteria for socio-normative assessment of innovations and borrowings, and help to identify hate speech in internet-communication.

The first chapter generalize the achievements of Ukrainian and foreign linguists in the field of political discourse lexicological research, performed in structural and anthropological paradigms. The author clarifies the peculiarities of

discursive, cognitive and rhetorical approaches in political linguistics as well as totalitarian language and political metaphor studies.

The content and categorical features of the concept *socio-political neolexicon* are determined through characteristics of its status in the language lexical-semantic subsystem, ideological component in units' semantics, stylistic stratification, functioning domain and denoted concepts relevance.

The thesis outlines research specifics of internet communication being a heterogeneous phenomenon under the influence of social, communicative, and technical parameters in online environment as well as genre and user's language personality. Online media and social networks are two types of multi-genre platforms based on different principles of information transmission, however, they both reveal the language superdiversity and multimodality in computer mediated communication. Hybrid aggression, post-truth politics, fake news and information bubbles are the catalysts of negative social processes in the internet-communication.

During developing integral analysis methodology for the new socio-political vocabulary in the Ukrainian internet communication, the author solves a number of ethical and methodological problems, i.e. the need to anonymize illustrative material in order to protect the internet users' personal data; screening-out of speech material produced by bots or troll farms; the possibility to use the Google Trends platform to study lexical innovations and their variation.

The second chapter deepens into semantic peculiarities of Ukrainian socio-political neolexicon. It consists of five thematic groups, i.e. *Society & State, Politics, Law, Economics, Military Affairs*. The author suggests the multilevel semantic stratification model of the analyzed cluster: thematic group—thematic subgroup—thematic microgroup. During 2014–2019, the largest numbers of new socio-political lexical units belong to subgroups *Subjects of Social Interaction, Means of Social Interaction, Protest, Civic Participation* (thematic group *Society & State*); *Subjects of Politics, International Relations, Governance* (thematic group *Politics*). The intensification of thematic group *Military Affairs* in internet-communication has been

caused by the Crimea occupation, Russian-sponsored conflict in Donbass, and the threat of a full-scale military invasion.

The third chapter investigates the formal parameters of the socio-political neolexicon. The new nominations emerge through the established ways of word-formation in Ukrainian language, borrowing from foreign languages or syntagmatization of multicomponent lexical units. The suffixes are the most productive in the affixal derivation. They are used to derive nominations of individuals regarding their political views or social role; abstract notions for political and ideological concepts, phenomena and events of public life. The analyzed period reflects the creation and functioning of new gender-specific job titles with socio-political semantics. Furthermore, the study observes the increase in prefixation in 2014–2019. The prefix-suffixation and disfixation in the new socio-political vocabulary are unproductive.

Compounding, compounding with zero-suffixation, abbreviation and blending actively supplement the socio-political neolexicon. Compounds not only name new phenomena in the socio-political life, but also give them an assessment. Complex words with vernacular, slang or pejorative components are presented differently in the internet-communication, since the online media avoid overly expressive units with hate speech elements. Despite the controversial status of blending in Ukrainian linguistics, the study attests new blends in the internet-communication. Speakers' associations are based on vernacular and pejorative elements, making politicians, self-proclaimed republics, and negative phenomena in the socio-political life an object of irony and sarcasm.

The emergence of neosemantisms is determined by the expansion of syntagmatic (valence, frequency) and paradigmatic (synonymy, antonymy) connections. Most neosemantisms origin from a metaphor, the cases of a new meaning arising from metonymization or borrowing are less frequent. The research evidence only four lexical units formed as a result of conversion, thus this word-formation method is unproductive for the socio-political neolexicon.

The analysis of the new socio-political loanwords shows that they enter the Ukrainian language through transcription, transliteration and calquing and predominantly reflect the diversity of social and political realities in different countries. In some cases, their semantics are modified because of meaning metaphorization.

The socio-political neolexicon also contains an amount of multicomponent nominations. The most productive model for two-component units is Adj. + N. Complex three- and four-component nominations are formed by eight different models.

The fourth chapter focuses on socio-normative parameters of the analyzed vocabulary cluster, particularly, by the ratio of native and borrowed lexemes. The graphic and phonemic variability of new loanwords is a result of transliterated and transcribed borrowings parallel occurrence as well as non-established ways to transmit certain letter combinations in foreign languages. The transliteration is productive for international borrowings with Latin or Greek origin or morpheme structure while transcription is better suited for loanwords from English. Some socio-political neo-borrowings have native Ukrainian counterparts.

The study shows that both neutral and stylistically connotated neolexemes actively function in the internet communication. Proprial units, in particular, anthroponyms and abbreviations realize their figurative potential. We observe a growing number of tokens with slang origin in online media and social networks. Pop culture is an additional source of socio-political communication expressiveness in 2014–2019. Also users demonstrate a trend for code-switching in the socio-political content.

The conducted analysis proves the information warfare has caused the upsurge of neolexemes with ideological connotations in the internet communication. Thus, the new socio-political vocabulary serves as a marker of the Ukrainian society polarization. The hybrid aggression also influence this process, because some of the lexical innovations are used in hybrid influence techniques. The study identifies the mechanisms of Russian ideological lexemes penetration into the Ukrainian language.

Such units are rejected, reflected, assimilated or ignored. Since the use of alien ideologemes for self-naming strengthens the Russian propaganda and polarization in Ukrainian society, it is recommended to avoid their use in the language of internet communication.

The conclusions summarize that the integrated analysis of socio-political neolexicon allows to trace the semantic, formal and socio-normative features of lexical units in the modern Ukrainian internet communication taking into account the specifics of proper neologisms, neosemantisms, new loanwords appearance and functioning in socio-political content in online media and social networks. The trends of social life, influences of new technologies and realities of hybrid warfare are closely connected with the semantic stratification, productivity of word-formation and borrowing, and functional load of the units in the studied cluster.

The generalizations are feasible for use in studies of other thematic segments in lexicon. Moreover, they can serve as a basis for further analysis of Ukrainian users' communicative practices in social networks in the context of information aggression and hybrid warfare.

Key words: lexicology, stylistics, socio-political vocabulary, neolexicon, neologisms, proper neologisms, neosemantisms, new loanwords, internet-communication, language of online media, language of social networks, thematic groups, socio-political content, hybrid warfare.